

УКРАЇНСЬКА КНИГА

1974

УКРАЇНСЬКА КНИГА

UKRAINIAN BIBLIOGRAPHIC QUARTERLY

4

1974

4th YEAR

THE UKRAINIAN BOOK
DAS UKRAINISCHE BUCH
LE LIVRE UKRAINIEN

Editor: Bohdan Romanenchuk
Associate Editors:
Vasyl Lev, Mykola Kravchuk

ЗМІСТ

1. Синопис, Б. Романенчук	105
2. Від ТУБА до УБТА, Р. Верес, Д. Штогрин	111
3. Рецензії й огляди:	
Ганна Черінь. Хитра Макітра	114
І. Савицька. З пташиного лету	115
І. Боднарчук. Покоління зійдуться	116
М. Палій. Сантиментальна Україна	117
Р. Володимир. Нація на світанку	119
О. Солженіцин. Архіпелаг Гулаг	120
В. Бородач. Стежками рідної землі	122
ЕСТАФЕТА	123
О. Горбач. Західно-поліська говірка	126
Г. В'юн. Під знаком Червоного Хреста	127
С. Клепарчук. Дорогами і стежками Брідщини	129
Дні української книжки в Чикаго, Р. Верес	130
Українські періодичні видання	132
Надіслані книжки (на обкл.)	

Передплата 1974 Subscription \$5.00

Publisher: UK KYIW Publishing

480 North 12th St., Philadelphia, Pa 19141, USA

Kiev Printers Ltd., 860 Richmond Street West, Toronto, Ontario, M6J 1C9, Canada

ДО НАШИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ І ЧИТАЧІВ:

ШАНОВНІ ПРИЯТЕЛІ:

Ми дуже з цим числом запізналися, через друкарські труднощі, очевидно, бо друкарні переповнені роботами, яких не встигають зробити на час, мають замало робітників-лінотипників, від яких залежить робота. Тому доводиться довго чекати на чергу, а вона велика, як під харчовою крамницею за німецьких часів. Але маємо надію, що з цією друкарнею, де друкувалося це число, справа якось налагодиться.

Наступне число, за 1975 р., буде силою факту подвійне, 1-2, і вийде в вересні б.р., а потім кожне число буде появлятися своєчасно. Так бодай друкарня нам обіцяє, бо попередні й обіцувати не хотіли.

Тепер тільки просимо Вас вислати нам передплату за біжучий, 1975 рік, а також за попередній, 1974, якщо Ви не встигли вислати минулого року. Наш журнал залежить виключно від передплатників, а їх у нас небагато, бо й небагато в нас любителів книжки.

Подивіться, будь ласка, на коверту, там може бути позначений червоним незаплачений рік чи роки, нпр., 71, 72, 73, 74, 75, на знак, що за той рік незаплачена Ваша передплата. Якщо на Вашій коверті буде такий значок, просимо Вас вислати нам передплату за ті роки, по 5.00 дол. за кожний рік. За невідкладну відповідь будемо щиро вдячні. Долучуємо коверту з адресою.

З пошаною й привітом,

Редакція й видавництво "Української книги"

**Квартальник бібліографії й книгознавства
Т-ва українських книголюбів, Т-ва українських
бібліотекарів і Бібліографічної комісії НТШ**

4

1974

Pik IV.

Й Д Й

Ѡ РАДИЧНЫѠ ДѠТОПИСЦѠ, Ѡ НАЧАЛАѠ СЛАВЯНО-
РУССКАГО НАРОДА, Ѡ ПЕРВОПЧАТЫѠ КНИЗѠ БѠГОСПАСИТЕЛЯ
ГРѠДѠ КІЄВА

ШЖИТІН СІГШ БЛГОВЕРНАГШ ВЕЛІКА КНЗ
КІСКОКАГШ Н ВІСІ РСОСІЙ ПЕРВІШІАГШ САМОДІРЖУА
ВЛАДИМІРА.

и ѿ Насъ, зѣнкіа Благочинныа Державы є Російнѣа, даже
до Прѣсвѣтлѣа Благочиннаго Градѣннѣаго Црѣа, и въ Кнѣзѣа

О В С Д О Р А Я А Б Ж К Ъ И Ч А,
В И А В Е Л И К И Я, И М А Л Ы Я И Б Ъ Я М А Г Л О Г И Н
С А М О Д Ъ Р Ж Ч А.

Въ стѣнѣхъ: Идоуко: Алаурѣ Кіево-Печерскій
Савроуѣ Гринѣ: Архиппа Косѣ: Патріархъ Евсейскіа:

по Блвєнію Пречѣтнаго ѡ Хрѣтѣ Гдѣна Ѡца

І Н Н О К Е Н Т І Я С І З І Е А А

Матію Бжїю Архїмандрита Тодїаде свѣд. Лавры,

ИЗОБРАЖЕНИЕ ТУПОМЪ.

Въ Лѣтѣ ѿ Созданія Міра, 3911.

и Воплощеніа же Бг҃а слова дх҃н.

“Синописис”. Київ, 1680. Перша сторінка.

Триста років тому, в 1674 р., вийшов з Києво-Печерської друкарні перший друкований підручник історії Русі-України невідомого автора під грецьким заголовком “Синопис”, цебто огляд чи перегляд або конспект (лат.) історичних подій, які відбувалися на наших землях від найдавніших часів аж до 1651 року. Наступні видання доповнені були відомостями про найновіші події, напр., “Синопис””, виданий в 1678 р., доповнений статтею “О первом бесурманском приходе под Чигирин” в 1677 р., а третє видання з 1680 р. було ще більше поширене, так що його об’єм супроти першого видання побільшився майже вдвоє. В цьому виданні вміщена стаття “О свободе или вольности славянской”, місцевий київський переказ від старих людей про походження назви Видубичі, поширений текст про боротьбу Ярополка Мономаховича з Болеславом Кривоустим, оповідання про загибель Батия та ін.

Книга однак написана не як літопис, а як підручник, бо автор писав його не як літописець, щоб зберегти для майбутнього минулі події, а з певною ціллю і, користуючись різними джерелами, вибирав з них тільки те, що йому було потрібне, а не все, що в них містилося. Він мав певну ідею, яку хотів реалізувати, — про неї якоюсь мірою говорить вже й сам заголовок, довгий на цілу сторінку, як видно на образку:

“Сінопсіс или краткое собрание от Различных лѣтописцев о Началѣ Славяне-Російскаго Народа и Первоначальных Князех Богоспасаемого града Кіева, о Житіи святаго Благовѣрнаго Велика Князя Кіевскаго и всея Россіи Первѣйшаго Самодержца Владимира и о Наслѣдниках Благочестивие Держави его Російскія, даже до Пресвѣтлаго и Благочестиваго Государя нашего Царя и Великаго Князя Феодора Алексѣевича Всея Великія и Малия и Бѣлія Россіи Самодержца”.

Як уже видно з самого заголовка, невідомий автор “Синописиса” всюди вживає на означення Руської держави грецької назви “Россія” і “россійский”, і навіть князя Володимира Великого називає самодержцем “всея Россіи”, як про це свідчить уривок:

“Року от создания міра 6486, а от рождества Христова 978 великій князь Владимір Свѣтославич от корене Августа кесара римского владѣвшого всею вселенною, внук Игорев,

правнук Руриков, по смерті братів своїх Ол[е]га и Ярополка, об'єднавши їх княженія и всю Росію Полунощню, Восточную, Полуденную, Бѣлую и Чорную к своїм властям приведши, нача писатися царем и великим князем и самодержцем російским”.

Робив він це, правдоподібно, свідомо й цілево — стався історично обґрунтувати об'єднання України з Росією і в своєму творі висловлював погляд, що московські царі були, після галицького періоду, єдиними законними спадкоємцями Київської держави та наступниками київських князів, а тому з'єднання України з Росією трактував як відновлення колишньої державної єдності за часів Володимира, який, за його термінологією, був “самодержцем всея Росії”. В його ж власних часах наступником Володимира був російський цар Олексій Михайлович. Цю ідею єдності України й Росії він проводить в усій своїй книзі.

Треба сказати, що він, автор “Синописиса”, в той час був не єдиний прихильник “возз'єднання”. Ту саму ідею поширювали, більше або менше, й інші автори козацьких літописів, відомі й невідомі, і деякими з них користувався автор “Синописиса”. Основним джерелом його книги були, як показують дослідники, польська “Хроніка” М. Стрийковського, на першому місці, і “Густинський літопис”, а також “Хроніка” Сафоновича. Всі вони стояли за “возз'єднання” України з Росією, бо всі бачили в тодішньому поганому положенні України, коли її роздирали турки з татарами й поляки, в Росії єдиний рятуюнок, а надто, що нарід прагнув спокою і надіявся знайти його під протекторатом Росії. Це “Синописис” не раз підкреслює й наголошує. Деякі літописці були автономістами, як Григорій Граб'янка, що прагнули бачити Україну вільною, хоч під царською рукою, але автор “Синописиса” уважав українців і москалів тісно спорідненими “російськими народами”, хоч в той же час він признавав ідею української державності, об'являючи Київ батьківщиною самодержавної влади. На його думку, історія самодержавства в сучасній йому Росії нерозривно зв'язана з Києвом і почалася від Володимира В., а Київ був перший “всеї Росії царський город”.

З метою обґрунтувати ці погляди, автор “Синописису” починає перегляд політичних подій від найдавніших часів, відомих тільки з переказів, і багато уваги й часу присвячує передісторії русько-української державності, тим легендарним часам, про які не збереглося історичних відомостей, тіль-

ки самі перекази. Він здебільша йде за своїми джерелами і подає переважно те, що “Хроніка” Стрийковського й “Густинський літопис”, але додає й дещо від себе або змінює літописні відомості, коли йому це було потрібне для обґрунтування своєї ідеї. Наприклад, коли розповідає легенду про запрошення варягів, комбінує собі так, щоб вийшло, ніби предки України й Росії вже тоді з’єдналися добровільно. Він каже, що новгородці, які дуже між собою сперечалися й не могли вибрати “властина”, вибрали собі врешті князем Гостомисла, але сперечатися не перестали. Гостомисл порадив їм запросити варягів, що вони й зробили, але автор зробив варягів слов’янами “язика славенскаго”, щоб не виглядало, що вони запросили собі чужинців володіти ними. Крім того, він підкреслює, що “варяги-славяни” не збудували слов’янам держави, а прийшли на готове, до зорганізованої держави. Це також на те, щоб не виглядало, що “россы” на вміли собі сами організувати державу, тільки кликали чужинців.

Обґрунтовуючи konieczність з’єднання двох слов’янських народів, автор розвиває концепцію історичної спадковості чи переємності самодержавної влади в Росії. Літописний переказ каже, що Аскольд і Дир були нащадками Кия і володіли в Києві, а “Синописис” подає, що Аскольд і Дир, нащадки Кия, прийшли з Новгорода за згодою Рурика. Подібних комбінацій в цій книзі більше, бо автор не вагався дещо змінювати або й додавати, здебільша дрібниці, але суттєві. Якби ранній період Русі не був легендарний, тобто відомий тільки з переказів, а був історичний, автора “Синописиса” можна було б посудити за фальшування історичних фактів, а так він тільки підтасовує перекази про минуле руської землі, і йому можна закинути тільки модифікацію легенд.

Після того він переходить до історичного періоду, але, оповідаючи про київських князів, він старанно промовчує їхні негативи й підносить їх заслуги. Навіть Святополка, прозваного Окаянним, він показує як “благовѣрнаго” князя. Княгиня Ольга в Хроніці й літописах виступає як ключниця, а в “Синописісі” вона внучка Гостомисла. Негативні риси Володимира, коли він був ще поганином, автор пояснює тим, що він “во тѣмѣ идолослужения бисть”, а коли охрестився, то “в разум истини пришед”. Про напад Боголюбського на Київ та його пограбовання книга майже нічого не говорить, але висловлює Боголюбському похвалу й називає його князем “всея Російскія земли” (див С. Л. Пештич. Синописис как историческое произведение, в кн. ТОДЛ XV (1958), ст. 280-298).

Оповідуючи про Київську Русь, автор подає різні відомості “о народѣ русском” или свойственнѣе російском”, “о нарѣчии или назвику его”, про сарматів і роксолян, “о коза-рех” і “о цимбрах”, “о преславном верховном и всего народа російскаго головном градѣ Києвѣ и о началѣ его”, “о княже-нні Рюрика”, його сина Ігора й Ольги, про її хрещення, про володіння Святослава та його сина Володимира, “самодержца всея Россіи”.

Історію Руси-України аж до татарського спустошення автор розповідає досить докладно й широко, а потім вже скорочується й конденсує, а про найважливіші події Хмельниччини зовсім нічого не говорить, згадує тільки Переяславський договір, який уважає фактом природного повернення Києва під “скіптроносну царську руку”.

Деякі дослідники пояснюють цю книгу як konieczність тодішніх історичних умов, які після Андрусівського перемир'я в 1667 р. були дуже тривожні. “В народі не вгасало невдоволення, багатьох турбувало становище Києва, який, згідно з договором, залишався за Росією тільки на два роки... В той же час активізувала свої дії проти Росії Туреччина, якій у 1672 р. Польща відступила Правобережжя. Тоді російський уряд прийняв рішення продовжувати боротьбу за з'єднання обидвох частин України. Саме в такий бурхливий період був задуманий і написаний “Синопис”, якого головна думка така, що Лівобережна й Правобережна частини України є споконвічною спадщиною царя Олексія Михайловича. З'єднання України пояснюється в творі як повернення російським царям їхньої нібито споконвічної батьківщини. Обґрунтуванню російської монархії на володіння Україною підпорядковані і композиція, і добір історичного матеріалу (пор. ІУЛ КДПІ, Давня література, 1969, ст 227).

Подібну думку висловлює й І. П. Єрьомін, який каже, що “Синопис” давав яскраво публіцистичне тлумачення минулого України, цілком повернутий до поточної сучасності. Книга пропонувала найповніше... історичне обґрунтування возз'єднання “Малої” Росії з “Великою” і містила в собі аж ніяк недвозначний заклик до дальшої боротьби за остаточне возз'єднання...” (“До історії сусп. думки на Україні другої пол. 17 ст., в кн. “Матеріали до вивчення історії української літератури”, т. 1, 1959, ст. 329).

Хто був автором цієї публіцистично-пропагандивної історії Руси-України дослідники не устійнили, але довгий час

авторство “Синописиса” приписували Києво-Печерському архимандритові Іннокентієві Гізелеві. Деякі сучасні дослідники заперечують його авторство, як, напр., А. С. Лаппо-Данилевський, який думає, що якби Гізель, людина високої культури, був автором “Синописиса”, то він уважав би konieczним опрацювати його більше науково і в кращій літературній формі. Так само й М. Марченко, історіограф підсоветський, заперечує авторство Гізеля, але один із останніх дослідників “Синописиса”, С. Л. Пештич, досить, як виглядає з його праці, солідний, оспорує думки Лаппо-Данилевського і каже, що суспільно-політичні погляди Гізеля вже настільки вивчені, що навіть у тому невеликому доборі матеріалу, який він подає, можна знайти співзвучність поглядів Гізеля й “Синописиса” у важніших питаннях російсько-українських взаємин і зв’язків. Його аргументи досить переконливі, але, не маючи можливості взяти в руки самої книжки, яка тут нам недоступна, важко перевірити цитати, на які дуже густо покликається цей дослідник. Та питання авторства для нас не важне. Важніше було б питання, чи “Синописис” має беззастережну науково-історичну вартість. Якщо на нього дивитися з того боку, що ним користувалися різні автори, які черпали з нього потрібні відомості, як Самійло Величко, Григорій Граб’янка, російські історики Татіщев і Ломоносов, болгарський ігумен Паїсій та чимало інших, то слід би сказати, що він був авторитетною книгою, але коли врахувати ті місця, а їх таки чимало, де автор дещо змінював чи додавав, згідно із своїми потребами ідеологічного характеру, то його історично-наукова авторитетність не всюди певна й не знати, чи на його відомості можна з цілою довірою покладатись, бо, як уже сказано, автор писав книгу не як літописець, а радше як публіцист, який хотів чи мав завдання доказати, що польські претенсії до України цілковито безпідставні. Цим пояснюється й велика популярність цієї книги в Росії і... серед козацької старшини, яка прагнула ‘возсоединения’. За відомостями дослідників, “Синописис” мав понад двадцять видань і був шкільним підручником в російських школах. Як так, то й немає дива, бо одним і другим могла подобатися його ідея “возз’єднання”. Та все таки слід мати на думці, що в тому часі саме возз’єднання не мало такого негативного значення як сьогодні, тому й до цієї книги не слід підходити з сьогоднішнім наставленням. Тодішнє політичне положення України було таке, що українським патріотам могло здаватися, що Росія з трьох найменше зло. Вони ще не мали нашого досвіду.

Історичний нарис діяльності Товариства

Українських Бібліотекарів Америки (продовження з ч. 3)

III. Період організації професійної праці

Переломовими в житті ТУБА були його п'яті Загальні збори, що відбулися 28 червня 1970 р. в Детройті. Збори вибрали нову Управу, в якій склад увійшли: Д. Штогрин, голова, який (як бувший заступник голови — майбутній голова), за статутом перебрав керівництво товариства; П. Гой, заступник голови — майбутній голова; Р. Верес, заступник голови — колишній голова; Василь Лучків, секретар-скарбник; І. Кобаса й Роман Кохан, члени. Контрольну комісію очолив М. Кравчук, а Е. Басюк і В. Кұльчицький стали її членами

Перебираючи провід товариства, Д. Штогрин представив зборам загальний план праці, включаючи в нього: 1) нав'язання тісного зв'язку з членством, 2) поширення зв'язків ТУБА з українськими й чужинними науковими й професійними установами, 3) розв'язання проблеми діяльності УБДЦентру і 4) організація професійної праці. Тому що склад Управи був розміщений у кількох осередках (головно в містах — Шампейн-Урбана, Чікаго й Нью Йорк) більшість справ полагався голова листовно. Крім того, відбулося кілька засідань із членами в Чікаго й Нью Йорку, на яких, м. і., вирішено перенести осідок УБДЦентру до Чікаго під керівництво Р. Вереса. З початком 1971 року почалося періодичне видавання "Бюлетеню внутрішнього зв'язку ТУБА" за редакцією Д. Штогрини і В. Лучкова. Бюлетень розсилався, безплатно, в 300 примірниках, до всіх українських бібліотекарів ЗСА й Канади та до української преси. В часі цієї каденції вийшло три числа періодика. Для приєднання сталого поважного громадянства між існуючими науковими й професійними українськими організаціями, нав'язано контакт з НТШ, УВУ та УКУ в Римі, як теж із головами УКЦ й УПЦ. Крім того, пороблено заходи афіліації ТУБА з АБА. При цьому слід пригадати, що в своїй праці, зокрема у виданні "Бюлетеня"

та кореспонденції, члени Головної управи, особливо В. Лучків і Д. Штогрин покривали всі видатки із своїх власних фондів, видаючи за час каденції приблизно \$400.00, майже не порушуючи каси товариства.

На згадку заслуговує теж діяльність окремих членів ТУБА та його керівних органів у праці Слов'янської та Східно-європейської секції Американської бібліотекарської асоціації від її створення в 1961 р. до сьогодні. За цей період окремі члени товариства, незалежно від мінімального членства в ній українських бібліотекарів, завжди мали признання за свою працю серед членів Секції. Вже в ініціативній групі організації цієї складової клітини АБА брали активну участь А. Турчин і Д. Штогрин. Опісля українці очолювали Слов'янську та Східно-європейську Секцію АБА в такій черзі: А. Турчин, 1964-65; Б. Винар, 1966-67; Д. Штогрин, 1968-69; Л. Винар, 1972-73, в 1975-76 очолюватиме Секцію Василь Верига, сьогоднішній заступник голови. Секретарями управи Секції були П. Гой, 1968-72, та Евстахій Гуменюк, 1972-75. Крім цього, вищезгадані члени очолювали окремі сталі комісії Секції та організували її науково-бібліотечні конференції. Найважливішою проблемою, що її за почином українських бібліотекарів, цебто названих осіб, Секція взялась розв'язувати, це ревізія класифікаційної системи та предметного опису Конгресової бібліотеки неросійських країн в Советському союзі. Це питання з'ясували в своїх статтях Д. Штогрин (у відношенню виключно до України) і В. Верига, а А. Турчин представляв його у своїх листах до керівних чинників Конгресової бібліотеки та окремих сенаторів. На спеціальній сесії, присвяченій цій проблемі, під час Конференції Американської асоціації слов'янських студій (ААСС) В. Верига та А. Турчин представили її у своїх доповідях, в наслідок чого постала окрема комісія, яка з участю вище згаданих осіб працює до сьогодні. Інші члени ТУБА займали чільні позиції у таких американських бібліотечних організаціях, як медична, правнича й ін.

Чергові Звичайні загальні збори ТУБА, що відбулись 28 червня 1972 р. в Чикагу, мали вже характер з'їзду, бо, крім організаційних нарад, учасники відбули разом з представниками українських організацій бібліографічну конференцію. З'їзд вітали безпосереднім та листовним способом різні українські крайові організації, УВАН, НТШ, а Верховний Архiepiscop УКЦеркви, Кардинал Йосиф і Митрополит УПЦеркви, Митрополит Мстислав переслали своє благословення. В пер-

шій частині З'їзду, що була VI Загальними зборами, якими проводили Олег Кудрик (голова), Павло Бабяк (заступник голови) і Ксеня Антипів (секретарка), учасники, схвалюючи працю Головної управи, застановились зокрема над розгорненням професійної праці ТУБА, у висліді чого прийняли резолюції, в яких подали становище Товариства до ситуації в Україні, розвитку української науки й культури у вільному світі та конкретної діяльності ТУБА в наступній каденції його органів. Одначе, як показала практика, статут Товариства, що був оснований на зразках американських професійних організацій, виявився застрогий у практиці ТУБА; у зв'язку з тим, що майбутній за цим же статутом голова не прийняв керівництва, Збори мусіли змінювати окремі статті, щоб вийти із скрутного положення. У висліді, вибрано Головну Управу в складі: Д. Штогрин, голова; В. Лучків, перший заступник голови, О. Кудрик, другий заступник голови; Е. Басюк, секретар; П. Бабяк, скарбник; М. Кравчук, пресовий референт (представник ТУБА в редакції "Української книги") і Євген Петрівський, редактор "Бюлетеня". Крім того, до Управи ввійшли Р. Верес, як голова УБДЦентру, О. Соколишин, як голова Ньюйорського відділу та А. Турчин, як голова Комісії перевірення каталогічної системи Конгресової бібліотеки у відношенню до українських проблем. До Контрольної комісії ввійшли: Роман Дмитерко, голова, і К. Антипів, Михайло Палій і Петро Колісник, члени. В нарадах бібліографічної конференції, що відбувалася під проводом Галини Паньків [Ганни Черинь] (голова), Е. Гуменюка (заступника голови) і В. Луцева (секретаря), прочитали свої доповіді М. Кравчук, Д. Штогрин і Р. Верес.

Коли в попередній каденції праця Управи здебільша осередкувалася в руках Голови з уваги на розсіяння її членів, в цій каденції була краща можливість розділити її поміж членів. Організаційна стабільність цьому сприяла і, таким чином, Головна управа могла приступити до планування й реалізації окремих професійних завдань. Більшість членів управи була в Шампейн-Урбані, Блумінгтоні й Чікагу й відбувала періодичні засідання, що й дало можливість систематичної діяльності. Головна Управа розіслала два рази окремі запитники до членства в справі співпраці в ТУБА та в справі їх особистої професійної діяльності. Незалежно від того, що відгук на ці запитники був незадовільний, управі все таки вдалося виробити собі точніший образ загального зацікавлення

членів Товариства. З другої сторони, періодичне видання "Бюлетеня внутрішнього зв'язку", що його ефективно продовжували С. Петрівський та П. Баб'як, значно оживило зв'язок окремих членів ТУБА з Управою. Проблематика бібліотекарства і то саме українського, що знаходила місце в кварталнику "Українська книга", помітно здобувала признання в культурно-наукових колах нашої спільноти. Від ТУБА до редакції ввійшов мгр. Микола Кравчук. (д. б.)

РЕЦЕНЗІЇ Й ОГЛЯДИ

Ганна Черінь. Хитра Макітра; збірка гуморесок. Видання "Українського золотого хреста" [Чікаго, 1974], 319 ст.

Ганна Черінь, відома поетка й дитяча письменниця, видала нову книжку, цим разом гумористичну, але відмінну від того рода гумористичних творів, яких весь гумор полягає на викривлюванні й перекривлюванні мови, щоб осмішити малограмотних селян, сьогодні повноцінних американських громадян українського роду, змалювучи їх недотепами, або... філософами.

Шлях письменниці гумористки, Ганни Черінь, почався ще в ДП-таборах епіграмами та пародіями, що друкувалися в збірнику "Карикатури з літератури" й відразу викликали були признання й схвалення її таланту в цьому нелегкому жанрі. Остання книжка Ганни Черінь, це криве дзеркало нашої американської дійсності. Авторка показала в ній низку типів "Наші в Америці" різних доробкевичів, самолюбних "мисис", розвезених дітей, тупої публіки, "політичних" емігрантів, що бігають на совєтські концерти, культурних обмінни-

ків, підприємчивих дівчат, розгублених хлопців, кмітливих шукачок роботи, невдачних або й удачних женихів тощо. Вся та публіка промовляє до читача влучно дібраною лексикою, наче взятою з уст "наших закордоном" без зайвих викривлень та перекручувань мови. Ці гуморески написані в формі коротких оповідань, пародій на твори сучасних поетів, гостро актуальних сценічних картин і такі ж гостро актуальні нерідко й політичні теми. Це, здебільша, короткі новельки з несподіваним закінченням, повні дотепного гумору. Кожен з цих творів написаний гарною незманірованою мовою, з дуже дискретною, але досадною моральною поукою. Це запевнює ім некороткотривалий успіх і непроминальну літературну вартість та залишиться, як колишня її прекрасна поезійка, "Любисток", маленьким шедевром, що висловлює в такій формально обмеженій формі великий світ людських переживань.

Ще не час визначувати місце в літературі Ганни Черінь. Вона тепер, мабуть, у самому розгарі своєї творчості, і майже кожен її твір

приносить певні несподіванки. Виринає лиш питання, в якому жанрі талант Ганни Черінь виявиться найміцніше й буде видно, хто вона, поетка чи гумористка. Остання книжка “Хитра Макітра” дозволяє здогадуватися, що поетичний талант Ганни Черінь, який полонює читача теплою лірикою, мусить, мабуть, поступитись перед її гострим гумористичним пером, бо на сьогодні вона показується чи не найкращою, справді гумористичною письменницею.

Оксана Керч

Іванна Савицька. З пташиного лету; образки сучасного, дружні усмішки, репортажі. Передмова Івана Кедрина. Вид-во “Червона калина”, Н. Й., 1974, 138 ст.

Збірка Іванни Савицької — своєрідний дебют, перша книжка для дорослого читача. Попередні її книжки, яких за одне десятиліття, 1953-1964, назбиралося аж сім, призначені для дітей. Про творчий шлях авторки пише в передмові І. Кедрин, який і з'ясовує генезу її нової книжки. Та й сама авторка виявляє у своєму передслов'ї життєве й творче тло нової збірки.

Збірка “З пташиного лету” складається з трьох частин: перша, це етюди й короткі оповідання, друга — фейлетони й легка сатира, третя — репортажі.

Етюди, це переважно коротенькі безсюжетні твори, образки з життя великого американського міста, повного контрастів, метушні, а часто й морального бруду. Авторка з-посеред міського коловороту вирізняє маленькі людські світи, що вміють любити, горювати і... від-

ходити з легкістю праведника у вічність. Ось молода секретарка Марія, що жде — не дочекається вістки з В'єтнаму від милого. За той час до неї залицяється її “бос” і ставить її в клопітливе положення. Але вістка від пораненого сина її “боса” відкриває дійсність — її милий, син її “боса”.

Трагікомізм бувшої людини зображений у постаті здичавілої “актриси”, що вже тільки підсвідомо хоче залишитися собою... В нарисі “Білі янголи” нарисована постать бабуні, для якої життя втратило вже свої дійсні “обриси”, та вона з якихсь внутрішніх спонук творити добро виходить в холодну зиму кормити голубів, “білих янголів” з опроміненого теплом і сонцем неба.

Глибоко гуманний момент зустрічі з “бомом”-волокитою виступає в нарисі “Несподіваний гість”, де відчувається радість завдяки допомозі ближньому. Ностальгія проймає людину, коли в нарисі “Біла квітка” радість захоплює героя, що впізнає милу людину з рідного краю. Є тут і відгомін злочинного світу, невід'ємної частини міського побуту в Америці — чорний джентелмен звільняє пасажирку підземки від грошей у торбинці, а учасник молодечого “генгу” зустрічається, здивований, з очима своєї матері в пограбованій торбині. Життєві епізоди й образки зарисовані досить виразно з певною закінченістю задуму, вони залишають на довго в пам'яті. Трапляються між ними й слабші, які могли б і не увійти до збірки (“Телеграма”, “Тітка”).

Друга частина — це “дружні усмішки” — фейлетони й сатирич-

ні нариси. Наче в кривому дзеркалі, читач може розпізнати в них свою власну балакучість, не увагу до занятості інших ("В ім'я традиції"), уявлення про свої здібності ("Ощадна дружина") тощо. В більший гуморесці бачимо образ нашої преси, баченої очима сатирика з виразними рисами заскоружлості й вузькості.

Слабшими видаються нариси "Докторат з пльомберки" і "Весняний капелюшок". Найкращою, з уваги на розповідну майстерність авторки, є третя частина з репортажами. Її спостереження з подорожі літаком і відвідин різних країн написані легко, цікаво й сугестивно. А кінцевий репортаж про ООН відкриває мало відому, не політичну сторону цієї великої й многобарвної установи, де пульсує життя усього світу. Це наче калейдоскоп звичаїв, одягів, мов, поведінки різних країн світу.

Книжка читається легко й приємно.

Н. Пазуняк

Іван Боднарчук. Покоління зійдуться; повість. Вид. ОУП "Слово" в Канаді, Едмонтон-Вінніпег-Торонто, 1974, 150 ст. Редакція і передмова Ю. Клинового.

Повість Івана Боднарчука, автора чотирьох збірок новель та збірки дитячих оповідань, присвячена "Будівникам Канадської України". Це дуже відродно, що тема Канадської України знаходить своїх опісувачів. Якщо не помиляємось, то Боднарчукові "Покоління..." — п'ятий або шостий твір про українців у Канаді, але коли порівняти цей твір з першим в тому роді, з "Синами землі" Киріяка, то дово-

диться шкодувати, що автор цієї повісти не розгорнув так широко полотна, як Киріак, дарма, що поставив у ній проблему не одного, а двох хвиль емігрантів — старих і нових.

Іван Боднарчук обмежився до любовної та заробіткової проблеми, поставивши їх у досить штучний трагедійний конфлікт між здоровими безробітними хлопцями й однорукою, але бравою дівчиною.

З інформацій на обкладинці книжки довідуємось, що автор педагог та шкільний діяч у Канаді. В такій ролі він має напевно багато досвіду й матеріалів, цікавих не лише для шкільництва, але й для літератури. Дивно, що в цій книжці зовсім відсутня проблема освіти українською мовою, мабуть, одна з найпекучіших у канадських умовах. Дивує тимбільше, що книжка присвячена "будівникам Канадської України", отже учителям, диригентам, керівникам драматичних гуртків і політикам. Чи зафіксуванням осягів чи й, може, невдач на тому полі автор не вшанував би їх вклад в будівництво?

Але це лише побічна заввага, автор має право вибирати не лише тему, але й проблему.

В передмові до книжки Юрій Клиновий згадує про стиль цієї повісти, нібито він схожий на стиль Василя Стефаника. Думасмо, що це зовсім не так. Автор пише стилем сьогодишньої розговірної мови і навіть деякі описи природи не мають ніякого відношення ні до діалектизмів, ні до експресії Василя Стефаника. Що ж до політики, згаданої в передмові, то її теж немає, бо хіба можна на-

звати політикою міркування осіб, що покинули галицьке село й не можуть звикнути до канадських міст? Патріотизм, яким навіяні сторінки книжки, і політика — це два різні поняття, і, можливо, що ця неполітичність книжки на сучасну тему, її саме і збіднює. Не від речі було б “Об’єднанню письменників у Канаді”, “Слово”, яке цю книжку видало, зрадагувало й доповнило досить обширною передмовою, створити для своїх членів, а то й узагалі для письменників відповідне творче мільє, яке б дуже полегшувало працю письменників. Ця недостача мільє — найгірший ворог письменників і літератури.

Оксана Керч

Микола Палій. Сантиментальна Україна (нарис, гумор і сатира). Вид-во Ю. Середяка, Бу. Айрес. 1974, 126 ст.

Микола М. Палій народжений в Галичині, на Золотому Поділлі, в 1911 р. “Грішив пером” уже на шкільній лавці, писав гарні задачі на “вільні теми”, а в гімназії включився до гуртка молодих adeptів пера. Між двома війнами писав вірші й оповідання, які друкував у галицькій пресі (“Неділя”, “Дзвони”, “Напередодні”, “Обрії”, “Дажбог,”) під псевдонімом Микола Гурко. В половині 1930-х років, після закінчення гімназії в Малій семінарії у Львові, поїхав до Риму на студії медицини, які там і скінчив, але цей фах не задовільняв його, і він, в часі студій, вчився романських мов і перекладав дещо з французької та еспанської літератур. Закінчивши студії в Римі, приїхав до ЗСА й продов-

жував студії романістики, а потім став викладачем цих мов у каледжу Вілойт. Згодом закінчив вищі студії в цій ділянці й одержав ступінь доктора філософії. Після того взявся за перекладну роботу, щоб познайомити українських читачів з романською, головню з еспанською літературою. Вислідом цієї праці є три переклади з еспанської літератури та два есеї про неї.

Попри працю в школі пише поезії й оповідання й досі видав збірку віршів “Етцетера” та 2 збірки оповідань, остання з них — “Сантиментальна Україна”, в якій зібрані гумористично-сатиричні нариси й настроєві оповідання. Обидві тематичні групи об’єднані одним тоном — туги за рідною культурою, від якої ми так віддаляємося в чужому морі.

Перша частина нарисів, “І сміх і гріх”, це сміх крізь сльози над нашим перебуванням на нових землях. Це критика нашого духового животіння й критика людей, що не вміють “знайти себе”, бо їм невідоме те, що реальне, духово й морально здорове. Автор розкриває карикатурність тих людей з їхніми навиками, привезеними з рідного краю, яких одначе не вміють використати для власного й загального добра. Здавалося б, що автор батожить їх своєю сатирою, та йому жаль тих пропащих людей і він уболює над ними. В цій його праці щедро допомагала йому вірна дружина, що недавно відійшла в інші світи, і він присвятив цю книжку її світлій пам’яті, “Свої Незабутній Дружині Марійці”, натхненниці його літературної й наукової праці.

Друга частина збірки — оповідання під спільним заг. “Далекий передзвін”, присвячений його власним розшукам давніх слідів нашої культури в Америці серед перших українських переселенців, здебільша осамітнених фермерів, далеко від культурних осередків. Автор шукав слідів українського духа навіть там, де здавалося б, таких слідів ніколи й не могло б бути, як, наприклад, у містечку Галіні, Іллінойського стејту, де він знайшов сліди якогось козака, що торгував з американським генералом Грантом. Той козак знайшов собі дружину в родині якогось Матчека (Матчака) і від його внука автор довідався, що той козак сходить усю козацьку землю як прочанин. В родині Матчаків збереглися дві почаївські ікони, з 1830 і 1831 років. Також віднайтишов він родину Смикулів (Смайкюла) і цей Смакюла каже: “Мене знають тут під іменем Смайкюла і я таким почуваюся”. Він розповідав як батьки приїхали сюди й поселилися на відлюдді. “Чуже оточення, туга за своїми людьми, церквою, мовою, а там на старші літа самотність і збайдужіння. А куди ж ти поїдеш з ферми шукати своїх? Ви кажете, що ви українці, а де ви були 40-50 років тому?” Так, добре питання, — додає автор від себе. Що ми робили для колишніх Перхайлів, а тепер Перчалів, колись Бабіїв, а тепер Баббі і т. д.? Розказує автор про втікача з-під большевиків Валентина Семенюка, сина славного на всю Житомирщину теслі, якого вбили большевицькі активісти в 1925 р., коли він завершував церковну баню в одному селі.

Син утік від большевиків, збудував в Америці цікавого стилю “церковцю при краєчку дороги” в Іллінойському стејті на пам’ять свого батька. Напоїв він її духом українським. Автор шукає слідів українства скрізь, у північній Америці, в Мехіко, а навіть Італії.

Книжка Палія сповнена туги за рідною культурою. І біль, і жаль, і якась надія огортає його, що вже близько сорок років поза межами батьківщини, і не може забути її, своєї рідної культури. Ця книжка не для якоїсь розваги чи сміху, а важливе мemento для тих, що скоро забувають своє рідне гніздо, походження й пристосовуються до чужого і то невміло.

Книжку читається легко, але з глибокою застановою, хоч на перший погляд це скромні, простенькі оповідання.

Василь Лев

Р. Володимир. НАЦІЯ НА СВІТАНКУ; роман у двох томах. Том І. “Мир”; Українське Видавництво, Мюнхен, 1973, 365 ст.

Доба чи період буття і розвитку нації, зображений письменником, набирає особливої вагомості в свідомості читача, особливо ж такого, що перед тим знав про події й факти з даної доби і збирав їх як карби, понарізувані в свідомості. Після прочитання літературного твору на ту ж тему, неначе поринає в саму атмосферу подій, наново переживає з персонажами катаклізми їхньої долі, зворушується душевно, врешті знаходить і себе самого в коловороті переживань далекого ближнього...

Таку саме роллю відіграє твір Р. Володимира “Мир”, — перший том

задуманого роману "Нація на світанку".

В центрі уваги автора — родина Рогатинів, яка є його носієм долі українського населення Львова, окупованого Польщею в 20-30-тих роках. Життя родини Михайла Рогатина, двірника й малоплатного робітника — це ряд глибоких і небезпечних вибоїв на витовченому возах й повозах шляху. Михайло Рогатин — вдумлива й глибока духово людина, з твердим і непохитним характером. Після сільської школи пройшов він цілий університет життєвої мудрости у важких переживаннях, на які його доля не була скупа. Глибоко в серці носив він рану програних визвольних змагань. Але і в найубогішого є свій скарб, дорожчий над усе, — це його син, якому він у вільні хвилини старається передати свою любов до рідного краю, до його природи й минушини та своє глибоке знання довкільного світу й людей, і врешті твердість переконань — де правда, а де облеслива лжа. Персдає він це йому, як кусники власного ества.

Та героєм роману є не батько, а його син, бо це він належить майбутньому. Зерно, кинене батьком у його душу, знаходить плідний ґрунт та розвивається. Так Славко став протагоністом нової української людини, народженої як фенікс із попелищ, з руїн і звалищ, з програних боїв. Автор пильно слідкує за пробудженням національної свідомости в оцій юній душі. Ця свідомість виростає неначе з надр рідної землі, — із чарівної природи львівських околиць, із свіжости листя дерев, із

дихання прохолодою трав; душа юнака наповнюється гордістю минувшини при зустрічі віч-на-віч з давниною, з руїнами замків і охоронних мурів старого Галича, з могутньою течією Дністра.

Розповідь автора повна роздумів і переживань, які він вселяє в чутливу, наче скрипка, душу Славка Рогатина. В дійсності з героєм повісти нічого особливо не діється; — він виростає в дуже убогій сім'ї, ходить до рідної школи, належить до "Пласту", їде на пластовий табір, врешті вступає до гімназії й виявляється здібним учнем. Там зустрічається з організованим націоналістичним рухом і стає членом ОУН. Здавалося б, ніяких особливих подій тут немає, та все таки вони є — вся вагомість внутрішньої дії твору в переживаннях героя. Допитливий ум юнака, його відкрите для добра серце доводять його до пізнання істини, що нація не може жити повним життям під чужою окупацією. Вона мусить бути вільна, тоді й заживе свобідно. А до того вона може лише нидіти, пробиваючись крізь хащі, все гущіші й темніші... До сонця, до волі! — лунало в душі героя і він напружував ум, щоб знайти правильний шлях, ставив свою волю, щоб витривати. Так виходив він на щораз вищі шпилі духового життя, і обрії його ширшали. Поєднував він при тому глибоку релігійність із своїм опроміненням правдою патріотизмом.

Читач спостерігає крізь призму переживань героя все вороже докільля завойовників, ниці душі поплентачів і ренегатів, запливших салом підлабузників-переверт-

нів. В розгарі боротьби, серед політичних атентатів і страшної пацифікації виростав пагін нової віри в українську людину, що виборє собі своє відвічне право бути господарем на своїй землі. Ця аксіома стала основою всього українського націоналістичного руху. Нераз у розпачі деякі відлами кидались до терористичних актів, інші тратили віру в Бога і звальювалися в прірву атеїзму, деякі готові були вбити брата, що не схвалював їхнього чину, — та велика більшість націоналістів трималась міцно Христових законів і готова була зложити голову за злеліяну в серці свободу. Яким же відмінним був цей український націоналізм, що виріс стихійно з надр рідної землі, від завойовницького й загарбницького німецького нацизму й італійського фашизму.

Для української людини прикметне змагання до правди, шукання істини. Тож не дивно, що на шляху кристалізації світогляду героя були такі повні одушевлення події, як велелюдний похід на моголи героїв на Зелені Свята, на Янівський і Личаківський цвинтарі, як зустріч у Великого Митрополита на Святоюрській Горі, врешті, як зустріч із дядьком Гавриїлом, чоловіком Божим, що прозорим зором проглядав майбутнє і бачив у своєму ясновидінні трагічні події другої світової війни.

Це і є тематика й сюжет роману. Автор назагал добре справився із своїм задумом — дати свідчення про ставання нації в розумінні усвідомлення своєї мети і своїх сил та потреби невсипущої праці, посвяти й боротьби.

До недоліків роману треба зачислити надто довгі описи природи, хоч вони завжди наповні глибокою емоційністю, та розтягнені медитації персонажів — Михайла чи Славка Рогатинів. Замість деяких висновків, вистачив би натяк на самозрозумілі для них переживання. Та головним недоліком, який конче треба б усунути при можливим перевиданні, є брак доброї мовної редакції. В творі вражають часті москалізми, як, напр., лінтяй, прозрячний, мрячний, а також неправильні, ненормативні форми, як хлопчин задум, левин погляд, півтора години, непитуций та інші неправильні конструкції.

Треба однак ствердити, що це вартісний твір як темою, так і її опрацюванням.

Варто теж відмітити схильність автора до історіософічних роздумів, якої есей у восьмому розділі твору про долю України та її народу в перспективі віків; есей цей виявив тяглість народного змагу за життя і живучість його духа.

Н. Пазуняк

Олександр Солженіцин. Архіпелаг ГУЛаг, ІМКА Пресс, Париж, 1973-1974. I том, 606 ст., II том, 657 ст.

В 1973 році вийшов перший том споминів О. Солженіцина "Архіпелаг ГУЛаг", а цього року другий том. Під "архіпелагом" автор розуміє острови, цебто табори суворого режиму, розкинені по всьому СССР, а передусім у північних областях. Слово ГУЛаг, це скорочення назви тієї жахливої державної установи невідільництва XX століття — Г[оловне] У[правлін-

ня] Лар[ерів]. Обидві книжки охоплюють час від 1918 до 1956 року. Почав їх Солженіцин у 1958 р. і продовжує досі. У споминах вміщені не лише переживання його самого, але й переживання 36 письменників та 227 колишніх в'язнів, які переслали йому свої свідчення, щоб він їх використав у своїх мемуарах. Саму ідею зібрання споминів завдячує автор Дмитрієві Витковському, що провів більшу частину свого життя в таборах, пишучи книжку "Половина життя". Власне, йому, вмираючому, присягнув Солженіцин, що всі страждання будуть описані і доведені до світової opinio. Це автор уважає своїм першим обов'язком.

В першому томі розповідає він про хвили арештів, розстрілів і заслання, що почалися вже в самих початках комуністичної революції, в підвалах горезвісного ЧК — тієї першої карної установи, що створена була для ліквідації "ворогів народу", до яких зачислявали по черзі всіх, кого підозрювали в опозиції до большевицького режиму.

Таких репресій — хвиль масового набору невільників начислює автор шість:

Перша в листопаді 1917 р. (ст. 37). Тоді арештували кадетів, військових старшин, вищі кола адміністрації, поміщиків з родинами; після них, вже у 1918 р. (ст. 44), забирали "ворогів революції" з політичних кіл кожної губернії: есерів, меншовиків та інших.

В 1919 р. арештували священиків і світську інтелігенцію — письменників, науковців, що й викликало протест комуністичного письменника Максима Горького (ст. 39).

В 1921 році криваво зліквідували селянське повстання в тамбовській губернії, де кожную родину в'язнили за колючими дротами, поки не прийшов батько, а тоді засилали їх на далеку північ (ст. 46). В тому році теж виарештували студентів за публічну "критику порядків".

В 1922 р. почалася ліквідація монастирів і їх шкільництва та переслідування Церкви, що тривало безпереривно до початку 30-тих років.

За твердженням автора, ніхто не може точно обчислити навіть приблизно числа жертв, бо перші арешти відбувались по містах і селах різних областей, а їх евіденцію відразу нищили.

В роках 1929-1930 відбулось масове переселювання селянства, передусім українського селянства, яке Солженіцин називає етнічною катастрофою і найважчим злочинном народовбивства, бо тоді знищено найцінніший елемент, около 15 мільйонів або й більше (ст. 66).

В 1937-1938 роках відбулися масові арешти серед партійних кіл, мільйони засланих та 1,700 розстріляних, всім приписували 58 статтю, тобто протидержавну діяльність.

Однак найчисленнішим було переселення цілих народів в 1943-1945 роках, скоро їх висвободили з німецької окупації. Спершу, в 1943 році, переселено: калмиків, чеченців, інгушів, а в 1944 р. кримських татар. В 1945 році прийшла черга на балканські та середноєвропейські народи. Всіх обвинувачували в співпраці з німцями (ст. 94-95).

В 1948-1950 роках арештували зовсім безпідставно людей, яких обвинувачували в шпiонажi або прихильностi до Заходу. Солженiцин вичислює три моднi тодi обвинувачення: 1) ВАТ — вихвалювання американської технiки, 2) ВАД — вихвалювання американської демократiї, 3) ПЗ — низькопоклонство перед Заходом, тобто захiдними порядками (ст. 101).

В книзi “Архiпелаг ГУЛаг” читач знайде не лише мартирологiю невинних людей, але й подивлятиме жорстокiсть i глупоту большевицької системи, яка не хоче признати свого банкрутства. Захiдному читачевi важко повiрити, що такi безумнi масовi вбивства дiються в 20-ому столiттi. Кожний розумний людинi ясно, що iндустрiю можна скорше та ефектовнiше збудувати iндивiдуальною iнiцiятивою, а не тупоумним насильством i народовбивством. Найбiльше болить письменника-лауреата пасивнiсть російських мас i озвiрiння клiки. В iнших народiв люди повстають проти злочинного zdeгенерованого проводу, а в Росiї злочинцi продовжують своє панування. Він побоюється майбутньої вдплати, яка, на його думку, потягне за собою около 60 мiльйонiв жертв.

А. Власенко-Бойцун

Василь Бородач. СТЕЖКАМИ РIДНОЇ ЗЕМЛI. Брентфорд, Онтарiо, Канада. 1970, 182 ст.

Нечасто знаходимо в нашiй мемуарнiй лiтературi силу любови та сантименту до своєї вужчої батькiвщини, як у книжцi Василя Бородача. Як пише скромно в короткiй передмовi до книжки, він не

претендує на лiтературну славу i називає свої спомини “блисками подiй м'ятежної доби”, якої був учасником. Написав він цi спогади, щоб висловити любов i вдячнiсть до осiб, якi були його вчителями, провiдниками й надхненнями до тiєї ролi в життi, яку він вибрав для здобуття вимiряних iдеалiв — волi для України. Вважає він теж потрiбним передати нащадкам пам'ять про своїх землякiв, а зокрема вчителiв перемиської гiмназiї, якi, як бачимо iз сторiнок книжки, на те заслужили своїм життям та жертвою життя. Сама присвята книжки “тим, що в оборонi рiдної землi залягли на рiдних межах, вказує, що особи, про яких мова, це оборонцi, “хлопцi зелених гаїв” того захiдного пограниччя, що творили живий бастион незламности українського духа та боронили чести “кожного з нас”.

Книжка написана пiд впливом надзвичайної вiрности батькiвськiй стрiсi, що “кинула довгу та болюче прикру тiнь своєї присутностi”. Книжка писана щирiстю стуженого серця i не має в нiй “нiюдного фальшивого тону”.

Справдi, книжка сповнена непередбачуваної щирости, гарячої любови рiдної землi, товаришiв, учителiв i перш за все борцiв, якi, поруч з автором, стояли в першiй лiнii фронту, i яким, на жаль, не пощастило врятуватись з того жахливого воєнного кiтла.

Окремi роздiли творять iсторiю тiєї найзахiднiшої України, її патрiотичних i працьовитих орачiв народної ниви, тих чудес жертвенности й вдваги в зовсiм не чудеснiй дiйсностi, селянського жит-

тя, що було надійною почвою, з якої могли вирости революційні зриви й найідеальніша з усіх визвольних воєн — Українська повстанська армія.

Вдячний син тієї землі описує живою мовою постаті вчителів, учнів і, в дальшому, борців за волю, з якими його в'язала революційна діяльність, показує читачеві героїв легендарної армії ще в стадії готування до боротьби, розкриває підложжя, з якого вийшли ті безстрашні герої, їхнє життя й подвиги як бійців і командирів УПА. В переліку десятка імен малюється картина і стає зрозумілим, чому і як проти багатократно сильнішого і численнішого ворога порвалися на чин зважені на все сини завойованої країни.

Книга роз'яснює недовіркам, що критикували й піддавали в сумнів значення, а навіть доцільність зриву й боротьби. З подій, описаних автором, ясно, що інакше не могло бути. І дає запевнення, що в подіях, які можуть повторитися, неможливо буде діяти інакше. Такі вже закони буття і його охорони.

Сповнені щирої теплоти й сентименту розділи про маму, про бабине літо з світлиною, може, авторової бабуні, а як ні, то нашої спільної бабуні, що, як бабине літо, розсівала повними пригорщами тепло своїх ласк на внучат та дітей, зовсім так, як лагідне сонце осінньої природи України. І це — сповнений безмежної любови лист до доні — це наче послання всіх батьків до всіх донь, яких хочеться виховати в патріотичному дусі. Оцей лист до доні — рідкісний шедевр педагогічного стилю — може стати хрестоматій-

ним твором в дитячій літературі, як колись у наших читанках були уривки з твору Де Амічі "Серце". Останній розділ книжки В. Бородача мусів би бути обов'язковим матеріалом для виховання української дітвори на чужині, а колись у звільненій Україні.

Та не лиш цей останній розділ має глибоко педагогічні риси. Вся книжка пронизана беззастережною любов'ю до своєї землі, пересипана емоційними висловами благородної вдячності до батьків та виховників і сповнена таких ідеалістичних настанов, дуже далеких від занадто зматеріалізованого життя, в якій наша дітвора росте, позбавлена тепла рідної землі, рідної школи і "солодкого диму батьківщини".

Оксана Керч

ЕСТАФЕТА. ЗБІРНИК АСОЦІАЦІЙ ДІЯЧІВ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ. ЛІТЕРАТУРА, МИСТЕЦТВО, НАУКА, КРИТИКА. Вид. АДУК, Н. Й.-Торонто, 1974, 315 ст. Оформлення обкладинки Володимира Ласовського.

До другого збірника АДУК "Естафети" увійшли твори двадцять трьох авторів. В ньому заступлені мало не всі літературні жанри. статті з ділянки мистецтва, літератури та філософії. Переважають праці з українською тематикою, та не бракує теоретичних міркувань на теми поетики-естетики ("Поети — плястики психічного світу" — Михайло Кушнір), філософії ("Філософія містерії Габрієля Марселя" — Дмитро Козій). В той розділ увійшла обширна розвідка про "Сучасний стан української куль-

тури в Україні" Богдана Стебельського, праця Богдана Романенчука "Проблема визволення й образ Прометея в Лесі Українки" та нарис Аріядни Шум "Тарас Шевченко й Нескорені".

Поетичний відділ має тринадцять авторів. Це поети різного віку, старшого, середнього й наймолодшого. Цікаву тему праці порушують два поети: Володимир Гаврилюк і Володимир Біляїв.

У першого:

"Серпи, снопи, гарячі стерні,
Мовчить веселий ляскіт блях,
Полукіпки поскладані майстерно,
Розливсь олією рослинний пах".

("Весняний полудень")

У другого:

"Крутий узвіз "Циганського

провулка"

і обіч, на горі — риштування

ажур.

У суглинок в'язкий вганяють палі

гулко

й поволі зводять, рівно зводять

мур".

("У поті лица твого")

Погодження з приреченістю висловлює муза Івана Ковалева ("Континент"), втечу в пантеїстичне споглядання життя — Стефанія Гурко, Алла Косовська малює красу нашої країни й почування лагідної туги. Таким же лагідним і сумовитим настроєм живе в "Паризькому циклі" Леонід Полтава, ("Вусли") Микола Щербак та Володимир Янів ("Міра та слово) Міра Гармаш, крім оригінальних поезій, зробила переклади з кількох американських поетів: Лонгфеллов, Фрост та Сантаяна. Роман Вабовал та Ждан Ласовський, представники наймо-

лодшої групи поетів, дали зразки цікавого білого вірша, що ним висловлені почування тривожних сучасних днів.

Проза заступлена такими призвицями, як: Василь Гайдарівський, Оксана Керч, Алла Косовська, В. Камберфорд, Юрій Тис, Вол. Куліш, С. Ломачка. Вона відбиває різні стилі, від консервативного реалізму аж до сюрреалізму. В цьому стилі написав "Повість без назви" В. Куліш, що створив у нашій літературі прецеденс для модерної прози, дуже поширеної в Західній Європі. Перші спроби в цьому жанрі зробила Емма Андіївська, яка довела "потік підсвідомості", відкритий французьким письменником Марселем Прустом, до зайвої формалістики. В західному світі так званий "антироман" розвивається нормальними темпами, при чому на зміну англійцям і французам пальму першества досягає нова німецька проза, що стає щораз більше олюднена, тобто насичена соціальними та національними проблемами. "Повість без назви" В. Куліша, це друга сторінка медалі тих західно-європейських романів. Це не ремінісценції, а підсвідома співучасть, дуже своєрідна, бо зумовлена відмінним кліматом. Подібні збіжності траплялися на зорі двадцятого сторіччя, коли українські письменники, маючи досить обмежений контакт з Європою, все таки були учасниками культурних рухів та співтворцями стилів. Футуризм, що зродився в Італії, прийнявся з певним успіхом на українському ґрунті й дав типового футуриста в особі талановитого поета Михайла Семенка. Та й не лише футу-

ризм, а й експресіонізм, неоромантизм, театр ідей (мав своїх представників в особах українських письменників двадцятих років). Були навіть неспівмірні спроби висунути першість України (Куліш і Кльодель, Антоненко-Давидович і Сартр, Маланюк і Тойнбі). В. Куліш не випередив Джеймса Джойса, але, виходячи ззовсім відмінних zalożeń свого часу, змодифікував спліт на межі прострації англійського автора на яскраво політичний клімат, що глибоко стиль і викрило джерело — ненормальний уклад політичних сил у світі, що й відбивається на долі й світогляді одиниці. Якщо згадана повість у цілості появиться в друку, то ми зможемо похвалитись ще одним мистецьким явищем, що, як не випереджує західно-європейські стилі, то стоїть горяд з ними, хоч наші можливості йти в ногу з культурою світу дуже й дуже обмежені.

Відбігаючи від стандарту того роду збірників, "Естафета" має характер ідейної спрямованості. Вже перші статті В. Стебельського, а ще більше М. Кушніра вводять читача в світ Шевченка, Лесі Українки, тобто в світ добрих традицій, щоб дальшими творами захопити читача в полон українського і тільки українського світу. Очевидно, не всі твори відповідають ідеалам, поставленим авторами ідеологічних статей, але видно тут і там намагання. Можливо найсильнішим висловом тих ідей виявляється монолог Аріадни Шум, "Клітемнестра". Витриманий в класичному стилі, відкриває найсучаснішу трагедію жінки й патріотки, вічну, як саме життя.

Занедбаний у нас історичний роман — культивує послідовно Юрій Тис, єдиний автор, що стоїть на сторожі козацької честі й уміло використовує переможні історичні моменти, а не занепадницько-сентиментальні, що були темою наших козацьких повістей довгі роки і виховували читача в догуду польським чи московським викривлювачам нашої історії. Дуже сучасні теми опрацювали Алла Косовська, Оксана Керч та покійний уже В. Гайдарівський. Варто відмітити уривок з роману "Рондо" Віри Камберфорд.

Поетка Міра Гармаш дала, крім оригінальних сатиричних віршів, і переклади трьох американських поетів.

Неменш різноманітна й проза збірника: оповідання, новелі, гуморески та уривки з повістей. І тематично, і стилево вони теж різняться між собою. Тут і реалізм, і сюрреалізм. Читачеву увагу привертає уривок з роману "Рондо" Віри Камберфорд, новинка не лише авторська, а й жанрова. В. Куліш друкує вже другу частину своєї "Повісті без назви", написаної в стилі внутрішнього потоку і потоку подій, що відбуваються рівночасно в двох кінцях нашої планети — в Нью Йорку й Харкові. Зовсім інший характер має оповідання автора історичних романів Юрія Тиса, "Останній лицар" і зовсім інший клімат мають оповідання В. Гайдарівського "Циркачка" та Алли Косовської "Наручники".

Драма заступлена етюдом М. Ласовської "Льодолам". Ця драматична одноактівка відображає життя в сучасній Україні.

В розділі “Галерія творчих людей” читач має добру нагоду познайомитись з надзвичайно цікавою постаттю поета Олексі Стефановича, останнього з великих празької групи, на жаль, лише в останньому передсмертному етапі його життя в Америці (М. Лоза).

Ірина Пеленська в короткому нарисі про творчість Міри Гармаш дала зразок критичного есею. Постаті безсмертної Емілії Бронте присвячена стаття Романа Кухара, Ася Гумецька дала огляд творчості Богдана Бойчука. Дві Статті Богдана Стебельського про мистців Северина Борачка та Григора Крука, ілюстровані репродукціями творів згаданих мистців, замикають розділ.

Розділ “Гортаючи книги” вміщує критичні праці авторів: Василя Бородача, Володимира Макара, Ореста Павлова, Оксани Керч, Олеся Вабія та Наталі Пазуняка. В розділі “Проблеми й дискусії” відомість про критику еміграційних видань советськими авторами.

Відділ “Хроніка” подає діяльність відділів Адуку в Канаді й Америці.

О. Львівська

Олекса Горбач. ЗАХІДНЬО-ПОЛІСЬКА ГОВІРКА села Остромичі, кол. повіту Кобринь. Мюнхен, 1973, 64 ст.

Недавно на сторінках “Української книги” була надрукована рецензія на працю проф. Олексі Горбача п. з. “Говірки і словник діалектної лексики Теребовельщини” (з “Наукових записок УТГГ”, 1969-70 рр.). Крім рецензованої розвідки, проф. Горбач видав ще декілька праць про українські говірки

німецькою мовою, як-от про словництво українського села Оструня в горах Татрах на пограниччю Словаччини й Польщі, коло м. Закопане; про румунські запозичення в українському діалекті с. Летя на північному острові дельти Дунаю та доповідь про українську термінологію виноградарства, яку він виголосив у 1973 р. на УІ Міжнародному конгресі славистів у Варшаві. В кожній із цих діалектологічних праць проф. Горбач подає скелетні описи фонетики, морфології й лексики, з додатком інвентара щоденно вживаних слів. Його зацікавлення діалектологічною лексикою зумовляється тим, що він працює вже довший час над етимологічним словником української мови, де також беруться до уваги говіркові варіанти даних слів.

Західньо-поліську говірку проф. вивчав на підставі мови інформанта-вихідця, Романа Мартинюка (нар. 1900), впродовж 1952-69 рр. В українській говірці поліського села Остромичі (коло Кобриня) відмітив декілька цікавих особливостей: вокалізм там замітний деяким нахилом переходу ненаголошеного (о) в (а) та тим, що після м’яких перед твердими приголосними фонема (е), подібно до білоруських моделей, переходить в (о), нпр., ДЯтьол, гальОпа, козьОл, котьОл і п.; в консонантизмі зауважується, як і в польській та білоруській мовах, перехід м’якого (ть) та (сть) в діалектне (ць) чи (сьць), нпр., стінка — (сьць)Інка), вертюх — (верць)Ух), латать — (латАць) та ін. В морфології вирізняється особливість при відміні жіночих прикметників у ро-

довому відмінку однини, де переважають закінчення -Ейі (щось наче в польській мові), нпр., замість мові (мЕйі), також (тЕйі, білейі, дОбрейі, сІньейі) і т. п. В лексиці є цілий ряд литовських запозичень, як, напр., (бЕблах) 'дитина', (жлУкто) 'зілляниця', (заглимЕздати) 'підгострити косу на один бік' і т. п. Всі інші риси говірки мають чисто український характер.

Таке ствердження є загально визнане та підтверджується дослідниками як польських учених з-перед 1939 р. (нпр., варшавського діалектолога Юзефа Тарнацького), так і білоруського мовознавця Ю. Карського. Однак в діалектологічному атласі Білоруської РСР, що вийшов у Мінську в 1963 р. за редакцією Р. І. Аванесова, введена неймовірна новість, про яку оправдано проф. Горбач так пише: "Цей атлас реалізує тут антинаукову концепцію "третьої, поліської, групи" говірок білоруської мови (хоч дотепер визнані були тільки дві діалектні групи білоруської мови — Б. Ч.), під якими розуміється, очевидно, українські західньо-поліські говірки..." Додати треба також, що цю концепцію затирання українсько-білоруської межі на західньо-середньому Поліссі, напевно з політичних міркувань, продовжують у діалектологічних дослідженнях видання Московського інституту слов'янознавства АН СРСР за ред. Н. І. Толстого, як, нпр., у монографії "Лексика Полесья. Матеріали для полесского диалектного словаря" (Москва, 1968). Сама концепція — пояснює проф. Горбач — була доволі безцеремонно подана в книжці "Лінгвістичная

геаграфія і групоука беларускіх гаворак" (Мінск, 1968), знову за ред. Р. І. Аванесова й інших, де на сторінках 252-59 українською мовою визначається "переважно фонетика", а чомусь білоруською "морфологія й лексика" (стор. 258) говору. Не всі советські мовознавці-діалектологи признають становище діалектологічного атласу Білоруської РСР. В іншій праці, як-от Ф. Т. Жилка: "Нариси з діалектології української мови" (Київ, 1966), включена "Карта говорів української мови", де ясно зазначено, що ціла південна Пінщина й Брестщина говірково належать до української мови.

Треба висловити признання проф. Горбачеві, що вже кілька разів відмітив у своїх наукових розвідках оце радянське політиканство на мовному відтинку.

А. Б. Чопик

Галина В'юн. Під знаком Червоного Хреста в Полтаві, 1941-42 рр.; спогади-звіт для історії. В-во "Українські Вісті", Новий Ульм, 1973, 45 ст., ілюстр. (з додатком біографічної нотатки про автора).

Ще в 1961 році написала Галина з Гришків В'юн*) цей спогад-звіт, призначений "для збірника матеріалів до історії Українського Червоного Хреста часів німецько-советської війни", який однак з браку фондів не появився. А шкода, бо наша допомогова акція в користь вояків советської армії, що попали в німецький полон під час другої світової війни, була не тільки масова, але й успішна, тому й треба зібрати матеріали про ту допомогу.

Найперше декілька слів про жа-

хиття, що його довелося витерпіти всякам совєтської армії в німецьких таборах полонених у часі останньої світової війни. СРСР не підписав другої Женевської конвенції 1929 р. (перша — 1864 р.) про злагіднення долі воєннопоранених і полонених. З того нелюдського вчинку совєтського режиму супроти своїх громадян-воєнків скористав гітлерівський режим під час тієї війни та переводив масове винищування совєтських полонених. Те саме робили більшовики з німецькими воєннополоненими.

Галина В'юн у легкій безпосередній формі розказує про події в Полтаві від 18 вересня 1941 року, коли більшовики втекли перед німцями з Полтави, до 1-го серпня 1942 року, коли німці зліквідували Товариство Українського Червоного Хреста Полтавщини.

У великому колі оточення довкрути Полтави в часі воєнних дій німці захопили в полон більше як пів мільйона совєтських воєнків. Через Полтаву переходили величезні маси полонених, яких здебільша спрямовували до відомого “табору смерті” в Хоролі. Активніші полтавці на вид нужди полонених робили заходи перед німецькою військовою владою, щоб дістати дозвіл на допомогу тим полоненим. За порадою голови міської управи, Федора Борківського (кол. учасник визвольних змагань та совєтський в'язень), до якого зверталися в цій справі Галина В'юн, акцію допомоги воєннополоненим взяли в свої руки жінки, а між ними, крім неї, Антонина Кушнір-Бурко, Ольга Євдикомова (перекладачка і зв'язкова з нім. вла-

дою), Олександра Кононенко-Поташенко, Зінаїда Потульницька та інші. З мужчин брали участь в тій акції полтавські духовники Української Автокефальної Православної Церкви, о. Демид Бурко й о. Олексій Потульницький, а також учитель Олександр Дигас (колись пов'язаний із СВУ-СУМ, в той час з ОУН), М. Заборовський, тоді недавній в'язень Соловков і перший редактор газети “Голос Полтавщини”. З лікарів брав участь д-р Нагай. Завдяки наполегливим заходам, на початку листопада 1941 р. постало Товариство Українського Червоного Хреста Полтавщини, в провіді якого були: Галина В'юн — голова і керманіч організаційних справ, Зінаїда Потульницька — заступник голови і керманіч відділу опіки над полоненими, Антонина Кушнір-Бурко — секретар і керманіч відділу допомоги жертвам більшовицького терору та іншим потребуючим.

В своїй праці засноване товариство мало перешкоди, головню зі сторони коменданта Полтави ген. фон Брадовського (з російських німців) та його перекладачки, “фольксдойчерки”, запеклої русофілки — Тирель. Та попри всі труднощі, включно з інтригами москалів і провокаціями більшовицьких агентів, Товариство УЧХ, завдяки жертвенній праці та допомозі харчами, врятувало життя тисячам полонених, зокрема в таборі в Полтаві на Слісарному провулку біля Кобиляцької вулиці (передмістя Кобищани). В тому таборі містилося постійно понад 15 тисяч воєннополонених, серед яких смертність доходила і до 300 осіб денно. Наполегливою працею

влаштовано шпиталь у відремонтованому будинку колишньої школи. У тому шпиталі, яким завідувала Зінаїда Потульницька (що й сама захворіла на висипний тиф), працювали лікарі з-поміж полонених, яким допомагали також лікарі з полтавських шпиталів під проводом д-ра Нагая. Хоч засоби лікування були обмежені, але багатом полоненим врятовано там життя.

Зорганізовано на Подолі при Пролетарській вулиці т. зв. готель для полонених для ночівлі та тимчасового перебування звільнених з табору, з влаштуванням дезинфекції. А звільнення полонених проходило різними способами, включно з викуплюванням їх за хутра і кожухи, за одного полоненого смушкова шкурка... Згодом постав і притулок для інвалідів, також для тимчасового перебування.

Товариство УЧХ допомагало теж українцям — жертвам московсько-большевицького терору.

В праці УЧХ у Полтаві були помічні також і українці з наших західних теренів, що перебували тоді там (м. ін. Роман Чайківський, що загинув пізніше як старшина Української Дивізії під Бродами) та деякі галицькі німці (д-р Ганс Кох, Оскар Вагнер). Галина В'юн пише також про ліквідацію німцями активних українців з-поміж полтавців та прибулих із Заходу (Федір Борківський, Дейнека, Дигас, Кузьменко, Филимон Радько, селянин з Волині та багато інших), яких розстріляли після важких тортур. Прибулі українці з Заходу знаходили захист червонохресних діячів, які також опікува-

лися арештованими як місцевими, так і позамісцевими, допомагаючи їм в тюрмі.

В липні 1942 року я, як представник УЦК в справі допомоги воєннополоненим, мав можливість познайомитись з працею Українського Червоного Хреста Полтавщини та зустрітись з її провідними діячами. Був і гостем у домі родини Гришків і В'юнів. Інформуючи про публікацію "Під знаком Червоного Хреста в Полтаві, 1941-42", роблю це з найкращою згадкою про ентузіастів допомоги воєннополоненим в Полтаві й на Полтавщині, а зокрема про провідницю цієї допомоги сл. п. Галину В'юн, яка діяла із спонук християнської любови ближнього та глибокого почуття українського патріотизму.

Р. Данилевич

*) Сл. п. Галина В'юн нар. 25. X. 1912, померла 27. XII. 1972.

Степан Клепарчук. Дорогами і стежками Врідщини; спомини. Видво "Родина", Торонто, 1971, 250 ст., ілюстр., 6.00 дол.

Фальсифікатори щоденно фальсифікують нашу історію та ще й тих, що їх брехню спростовують, називають фальсифікаторами. Всякі Троньки, Маланчуки та їм подібні "радянські люди" не пишуть історії наших міст і сіл такою, як вона була, а "створять" її згідно з інтенцією Москви. Шухати, напр., в книжці "Історія міст і сіл Української РСР; Львівська область" за визначними громадянами, що працювали для свого народу між двома світовими війнами — даремний

труд. Про них там і згадки немає, а коли їх і згадують, то тільки як “ворогів” українського народу, “запроданців” і т. п. Зате багато пишеться про незнану колись мірноту, а то й покидьків суспільних, яких славлять як героїв.

Тому добру роботу роблять усі наші земляцтва та окремі особи, що тут, на чужині залишають для прийдешніх поколінь хроніку нашого збірного життя на рідних землях.

Якщо йде про Брідщину, то важливим причинком до її історії, особливо першої половини 20-сторіччя, залишаються спомини о. Степана Клепарчука “Дорогами і стежками Брідщини”. В дійсності це не тільки спомини, автор дає загальний географічний та економічний огляд Брідщини, говорить про народні звичаї, вірування, легенди й перекази, подає записані гагілки і т. п. Читач знайде в книжці о. Клепарчука не лиш живий образ повіту, ріст його національної свідомости та характеристики його провідних діячів на тлі праці окремих установ і товариств, але й багато інформацій про осіб, що відіграли визначну роль в різних ділянках нашого збірного життя, як, напр., Євген Петрушевич, Мирон Тарнавський, о. Юліян Дзерович, Юліян Павликовський, Северин Левицький, Василь Щурат, Іван Труш та багато інших.

Вартість книжки збільшують численні ілюстрації, мапа повіту, списки українських учнів гімназії та питомців бурси в Бродах, священиків та місцевостей повіту.

Автор написав свою книжку на еміграції, користуючись деякими

своїми записками й “тим, що в пам’яті залишилось”. Варто було б, щоб ще й інші брідщани, яким обставини дозволяють, відтворили хоч частину того, що залишилося в пам’яті, щоб образ Брідщини, накреслений о. Клепарчуком, мав ще більше деталей.

Очевидно, книжка о. Клепарчука не вільна від деяких помилок. Не річка Іква, що випливає біля Черниці, а Пониква, права притока Стиру, творить став у селі Пониква (ст. 10); д-р Гриць Прокопчук, що недавно помер у Мюнхені, не був адвокатом (ст. 47); Галина Столяр, що згинула в німецькій тюрмі, була не найстаршою, а середньою донькою о. Столяра з Суховолі (ст. 48); Степан Борщ не “живе в ЗДА” (ст. 233). Він був на засланні, а в ЗСА живе його брат Левко.

Та ці й інші малі недотягнення книжки о. Клепарчука не знецінюють, вона є вартісним причинком до наших регіональних студій і заслуговує на увагу читача.

А. Черн.

“ДНІ УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКИ” В ЧКАГО

Для пропаганди українського друкованого слова три товариства, Об’єднання Українців Америки “Самопоміч”, Український Літературний Фонд ім. Івана Франка та Українське Віблотечне Товариство Америки, влаштували 1, 2 і 3 листопада м. р. “Дні української книжки”. Протекторат над тою імпрезою мав новозаснований Український книжковий центр.

Виставка Української книжки була влаштована в аудиторії Со-

бору Св. Володимира й Ольги. Книжки були розміщені на 15-ох виставових станках та на столах. Маючи завдання познайомити читачів з новою книжковою продукцією, книжки розміщено за видавництвами. Окремі видавництва, в тому також політичні середовища й організації (нпр., Союз Українок Америки), які мають свої видавництва, мали свої станки.

У виставі взяло участь двадцять видавництв з Північної та Південної Америки і з Європи.

Український музей та Український бібліографічно - довідковий центр влаштували виставку видань українських наукових установ, біжучих українських журналів, українських календарів та бібліографії українці.

Виставку відкрив 1 листопада увечері голова Комітету виставки д-р Павло Турула при співучасті представників Літературного фонду ім. І. Франка та Українського бібліотечного товариства.

Після відкриття, редактор Богдан Кравців виголосив доповідь на тему "Українська книжка й еміграція".

В суботу, 2 листопада відбувся в аудиторії школи Св. Миколая літературний вечір Богдана Кравцева, про якого доповідав Богдан Рубчак, а твори читали Рома Турянська, Люба Коломисць та Дмитро Грушецький. Д-р Павло Турула поділився з привітними спогадами про зустрічі з поетом. Літературний вечір закінчив своїм словом сам поет. Програму вела Уляна Терлецька.

На закінчення виставки в неділю, 3 листопада відбувся панель на тему "Сьогочасна українська книжка", в якому взяв участь відомий поет Роман Завадович, який говорив про українську книжку зі становища автора, а вид. Микола Денисюк говорив про неї із становища видавця й книгаря, Дмитро Грушецький й Оксана Роздольська говорили із становища читача, а Роман Верес із становища бібліотекаря. Після панелю відбулася дискусія, яка тривала більше години. Модератором був проф. д-р Василь Маркусь.

Виставка пройшла з гарним успіхом, її відвідали ок. тисячі осіб, в тому теж учні школи українознавства. Однак на таке число відвідувачів замало книжок продано, в більшості йшли книжки дешевші, так що деяких книжок навіть було замало, головню дитячої літератури.

Недоліки виставки: повідомлення про виставку до видавництв вислоно запізно, так що посилки книжок від деяких видавництв, зокрема європейських, прийшли після виставки. Деякі видавництва не надіслали досить каталогів та замовлень, а це конечно на таких виставках.

Виявляється, що видавництва не виявили особливого зацікавлення виставкою, яка була влаштована для них, а зацікавлення повинно було виявитися у фінансованню виставки.

Р. Верес

УКРАЇНСЬКІ ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ Ілля Чайковський В ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ, 1939-1945

Редакція й доповнення М. Кравчука

Цей бібліографічний покажчик спершу був друкований в "Гомоні України" — "Література і мистецтво", ч. 7, 16 липня 1966 р. п. з. "Українські періодичні видання за німецької окупації, 1941-1944". Список опрацював пок. уже Ілля Чайковський. Виказ містив 220 періодичних видань. Я до цього додав ще деяку кількість титулів, так що список містить 285 назов часописів та журналів.

Первісний список подавав такі дані: назву, місцевість, роки появи і можливо найменшу кількість чисел.

Доповнюючи цю бібліографію, подаю теж інші доступні інформації про редакторів, видавців, а в деяких випадках коротку анотацію.

Засяг цього покажчика поширено на всі європейські терени, де виходила українська преса. До списку включено підпільну пресу УПА та інших українських формацій, яка виходила під час німецької окупації і в перших роках большевицької окупації після другої світової війни.

Список усе ще не повний, але в теперішніх обставинах немає можливості вичерпно його заповнити. Та й у цій формі він подає образ нашої періодики того часу: вона тематично незрізничкована, бракує літературних, мистецьких, фахових, а головню наукових періодиків, зате багато льокальних газет.

Маємо надію, що цей покажчик служитиме інформацією для всіх, хто цікавиться нашою пресою, а головню, для дослідників та істориків української преси.

1. **Азовський вісник**, Ганічевськ, 1943, чч. 1-24.

2. **Баранівські вісті**, Баранівка, 1941, ред. д-р мед. М. Мельник, розстріляний німцями в лісі б. села Суховоля, Ярунського району, Житомирської області в грудні 1941 року.

3. **БАТАВА**. Журнал національного традиціоналізму, Букарешт, 1940. Ред. Дмитро Донцов.

4. **Бережанські вісті**, Бережани, 1941 — 9 чис., 1942 — 18 чис.

5. **Берездівські вісті**, Берездів, Кам.-Подільська область, ч. 1, 1941.
6. **Бобринецький голос**, Бобринець, 1943, чч. 1-12.
7. **Богословія**, Львів, 1942, кн. 2-4.
8. **БОЄВІ ВІСТІ**. Див. Військові вісті.
9. **Бориспольські вісті**, Бориспіль, 1943, чч. 1-21.
10. **Бучацькі вісті**, Бучач, 1941, ч. 1-2.
11. **Бюлетень Бердянської районно-міської управи**, Бердянське, 1942, чч. 1-65.
12. **Бюлетень Костянтиноградського округового та міського управління**, Костянтиноград, 1942, чч. 1-22.
13. **Бюлетень Краєвої Екзекутиви ОУН**. [Місце вид. не подане]. Видання КЕ ОУН ЗУЗ під пров. Степана Бандери. 1941-1944?
14. **Валківські вісті**, Валки, 1942 — 80 чис., 1943 — 25 чисел.
15. **Васильківські вісті**, Васильків, 1942 — 80 чис., 1943 — 25 чис.
16. **Верхнедніпровська газета**, Верхнедніпровськ, 1943 — 25 чис.
17. **Вечірня година**, Львів, 1942-1944, місячник, 4^о, 64 стор. і обкл. "Українське видавництво", Краків, Райхенштрассе 34. За ред. відповідає Михайло Хом'як. Літературний редактор Василь Чапленко. З друк. "Нова Друкарня Денникова" під наказною управою, Краків, вул. Ожешкової 7. Редактором чч. 1-10 був Святослав Гординський. 1-ше число вийшло в листопаді 1942.
18. **Вечірній листок**, Кременчук, 1942 — 73 числа.
19. **Визволення**, Конотоп, 1942 — 65 чч., 1943 — 17 чис.
20. **Відбудова**, Костянтинівка, 1942 — 31 чис., 1943 — 1 ч.
21. **Відродження**, Миргород, 1941 — 6 чис., 1942 — 98 чис.
22. **Відродження**, Ромни, 1941 — 10 чис., 1942 — 66 чис., 1943 — 6 чис.
23. **Відродження**, Тараща, 1941 — 25 чис., 1942 — 66 чис.
24. **Військовий звіт**, Дружківка, 1942 — 3 числа.
25. **Військові Вісті**. Постій на Крем'янецьчині, 1942-1943. Ред. пор. Михайло Блакитний-Данилюк. Вид. Військова Команда Крем'янецьчини. Неперіод. вид. цикльостиль. Вид. ОУН полк. А. Мельника. Пізніше виходила п. з. "Боеві вісті". Примітка: М. Бойко. Бібліографія періодики Волині, 1970.
26. **Вільна Україна**, Дніпропетровськ, 1941, чч. 1-11.

26. **“Вільна Україна”**, Тетіїв, 1941. Вийшло лиш одне число.

27. **Вільна Україна** [Без місця], місячник, 1943 — ? Чис. 1-ше вийшло в лютому 1943. Останнє відоме ч. 10 в листопаді т. р. Орган ОУН (СД) на ПЗУЗ.

28. **Вільне слово**, Дрогобич, 1941 — 42 чис., 1942 — 29 чис.

29. **Вінницькі вісті**, Вінниця, 1941 — 42 чис., 1942 — 103 чис., 1943 — 42 чис.

30. **Вірним шляхом**, Ярмолинці, 1942 — 39 чис., 1943 — 13 чис.

31. **Вісник**. Орган Президії Української Головної Визвольної Ради (УГВР) р. 1-2? 1944-1945? Цикльостильний журнал УГВР, що виходив підпільно в Україні. Чи виходив після 1945 р., невідомо.

32. **Вісті**. Тижневик для українських робітників з Ген. Губернаторства (вкл. з Галиччиною), Берлін, р. 1-4 1942-1945. Видавець Богдан Кравців. Гол. ред. Григорій Стецюк. Фоліо по 6 стор.

33. **Вісті Апостольської адміністрації Лемківщини** в Генерал Губернаторстві, Сянік, 1942 — 2 чис., 1943 — 13 чис.

34. **Вісті для українських селян**, господарський тижневик, Рівне, 1942-1943. Часопис видавав німецький пропагандивний апарат.

35. **Вісті для українських селян**. [Без місця] 1943 — ? Підпільне видання ОУН під пров. С. Бандери. Виходило під такою назвою для легшого кольпартування.

36. **Вісті Лохвиччини**, Лохвиця, 1942 — 22 чис.

37. **Вісті Остерщини**, Остер, 1942 — 103 числ., 1943 — 19 чис.

38. **Вісті Прилуччини**, Прилуки, 1942 — 152 чис., 1943 — 29 чис.

39. **Вісті з фронту**. [Без місця]. Неперіодичний бюлетень Команди УПА, ч. 1, 15 березня 1943 — ? Виходив на Волині.

40. **Вістник**, Львів, Орган Головної Групи Промислового Господарства й Зв'язку, 1943-1944. Виходив в українській та німецькій мовах. Примітка: “Наші Дні”, 1943, ч. 1.

41. **Вістник** для справ господарства і кооперації, Сянік, 1941. Вид.: Т-во “С. Г.” і Окружний Союз Кооператив у Сяноці. Вийшло два числа. Дальше видання гестапо заборонило.

42. **Волинь**, Рівне, 1941-1944. Головн. ред. Улас Самчук. Члени ред. колегії: Євген Мисечко, Петро Зінченко. Видавн.

с-ка "Волинь". Спочатку виходила тижнево, потім двічі в тиждень. В 1942 р. вийшло два числа ілюстрованого додатку до газети, 1941 — 28 чис., 1942 — 102 чис., 1943 — 101 чис., 1944 — 2 чис.

43. **Воля**, Копичинці, 1941, чч. 1-2.

44. **Воля Покуття**, Коломия. Часопис коломийської округи, 1941 — 29 чис., 1942 — 36 чис., 1943 — 14 чис. Відпов. ред. Я. Христич. В-во "Воля Покуття", тижневик, фоліо. Див. "Рідна Земля".

45. **Воскресення**, Краків, церковно-релігійний часопис, 1941-1944? Редагує колегія. За ред. відпов. о. Петро Хомин. Виходив два рази (15 і 30) в місяць, 8^о по 16 стор., окл. 1-ше число вийшло 15 квітня 1941 р. Після вибуху нім.-большевицької війни видання перенесено до Львова. Видаванням зайнялися ОО Студити (Ігумен Й. Петерс).

46. **Вояцька слава**. [Без місця] 1944, чч. 1-4. Виходив у Німеччині.

47. **Гадяцька газета**, Гадяч, 1942 — 73 чис., 1943 — 37 чис.

48. **Гайдамака**, Олевськ, 1941-1942. Орган "Поліської Січі". Редактор Іван Гонта. Виходив до половини січня 1942 раз на тиждень.

49. **Голос Волині**, Житомир, 1941 — 22 чис., 1942 — 144 чис., 1943 — 5 чис.

50. **Голос Дніпра**, Херсон, 1941 — 80 чис., — 1942 — 171 чис., 1943 — 121 чис.

51. **Голос Новгород-Сіверщини**, Новгород-Сіверський, 1942 — 22 чис.

52. **ГОЛОС** (Українські вісті), Берлін, р. 1-6. 1939-1945. Відп. ред. К. Дацько. Голов. ред. Володимир Маруняк. Двічі в тиждень. Фоліо по 4 стор. (В 1939-41 рр. виходив три рази в місяць; в 1942-43 раз на тиждень).

52а. **Голос** — часопис для полонених українців, видавав і редагував Богдан Кравців, до чис. 12 (218) до 4-го березня 1945 включно. Від 13-го (219) числа прийшла зміна видавця і редактора. Часопис виходив від 15-го грудня 1939 до 21 березня 1945 р.

53. **Голос Охтирщини**, Охтирка, 1942 — 71 чис., 1943 — 40 чис.

54. **Голос Підкарпаття**, Львів, 1943 — 36 чис.

55. **Голос Полтавщини**, Полтава, 1941 — 19 чис., 1942 — 162 чис., 1943 — 50 чис. Відповід. ред. проф. Григорій Ващенко.

56. **Голос Самбірщини**, Самбір, 1942-1944. Диви "Рідна Земля".
57. **Голос Сарненщини**, Сарни, 1941 — 1 чис., 1942 — 5 чис., 1943 — 32 чис.
58. **Горлівська газета**, Горлівка, 1942.
59. **Горохівські вісті**, Луцьк, 1943 — 30 чис.
60. **Господарсько-кооперативний часопис**, Львів, 1942 — 1944. Вид. Ревізійний союз українських кооператив.
61. **Дзвін**, Біла Церква, 1941 — 8 чис., 1942 — 36 чис.
62. **Дзвін**, Кривий Ріг, 1941 — 37 чис., 1942 — 117 чис., 1943 — 35 чис. Перший редактор Михайло Пронченко, розстріляний німцями в 1942 р.
63. **Дзвін волі**, Біла Церква, 1942 — 43 чис., 1943 — 81 чис. [Продовження "Дзвона"].
64. **Дніпрова хвиля**, Кременчук, 1941 — 12 чис., 1942 — 108 чис., 1943 — 79 чис. Перший редактор М. Щепанський, розстріляний весною 1942 року за український націоналізм.
65. **Дніпропетровська газета**, Дніпропетровськ, 1941 — 67 чис., 1942 — 231 чис., 1943 — 21 чис.
66. **До зброї**, Станиславів, 1943 — ч. 1.
67. **До зброї, 1943**. [Місце видання не позначене]. Підпільний орган УПА, виходив на ПЗУЗ, присвячений військовим справам, історії, ідеологічно-політичній проблематиці тощо. Чис. 1-ше вийшло в липні 1943; 6-те в грудні т. р. Чи виходив у 1944 р., невідомо.
68. **До перемоги**, Львів, 1943-1945. Тижневик для вояків Дивізії "Галичина", видаваний "Військовою управою". Гол. ред. Михайло Острроверха.
69. **Дозвілля**, Пляуен, нім. журнал для українських робітників у Німеччині, 1942-1945. Ред. Спиридон Довгаль.
70. **Донецька газета**, Слав'янськ, 1943 — 42 чис.
71. **Донецькі новини**, Лисичанськ, 1942 — 8 чис., 1943 — 9 чис.
72. **Дорога**, Львів, місячний журнал, р. 1-5, 1940-1944. За ред. відпов. Б. Гошовський. Вид. "Українське вид-во", Краків, Райхштрассе 34. Друк. "Поспішна", Краків. Поява 10-го кожного місяця. 4^о по 14 стор. Спершу виходив у Кракові, а від 1942 р. у Львові.
73. **Дрогобицьке слово**, Дрогобич, чч. 1-50, 1942.
74. **Дружківське слово**, Дружківка, ч. 1, 1942.
75. **Дунаєвецькі вісті**, Дунаєвці, ?? 1-16, 1941. (д. б.)

НАДІСЛАНІ КНИЖКИ

Альманах Українського народного союзу на рік 1975, річник 65-ий. Вид-во "Свобода", Джерзі Сіті (1974).

Лев Биковський. Двадцять літ науково-організаційних зусиль на заході ЗСА (Денверська група УВАН), 1954-1974. Звідомлення. Вид. Укр. бібліогр. інституту, Денвер, Кольорадо, 1974, 79 ст.

Любомир Винар. Михайло Грушевський і Наукове Товариство ім. Тараса Шевченка, 1892 — 1930. Українське історичне товариство. Вид-во "Дніпрова хвиля", Мюнхен, 1970, 110 ст.

Соломон І. Гольдельман. Жидівська національна автономія в Україні 1917-1920. Записки НТШ, т. 182. Вид-во "Дніпрова хвиля", Мюнхен, 1967, 138 ст.

Дмитро Дорошенко. Нарис історії України, т. I-II. Вид-во "Дніпрова хвиля", Мюнхен, 1966, 229 + 360 ст.

Осип Залеський. Мала українська музична енциклопедія.

Опрацював... Вид-во "Дніпрова хвиля", Мюнхен, 1971, 125 ст.

Календар альманах "Мітла" на 1975 рік (XXIV річник). Вид-во Ю. Середяка. Буенос Айрес, 1974, 127 ст.

Михайло Коцюбинський. Ялинка, (оповідання). Переклала і видала Анна Галя Горбач. Німецько-українські тексти ч. 1. Вид-во "Дніпрова хвиля", Мюнхен, 1968, 32 ст.

Пантелеймон Куліш. Оріся [оповідання], переклала і видала Анна Галя Горбач. Німецько-українські тексти ч. 2. Вид-во "Дніпрова хвиля", Мюнхен, 1968, 30 ст.

Євген Онацький. По похилій площі; записки журналіста і дипломата. Частина I. Вид-во "Дніпрова хвиля", Мюнхен, 1964, 152 ст. Частина II — 1969, 262 ст.

Михайло Островерха. Берегами мандрівки; репортажі. Вид-ня автора, Н. Й., 1974, 346 ст.

Авраам Шіфрін. У Советській катівні; із свідчень політв'язня. Вид. "Свобода", Джерзі Сіті, 1972, 59 ст.

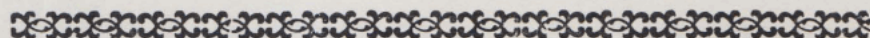
Вийшла окремою книжкою в поправленій і доповненій редакції,

БІБЛЮГРАФІЯ ВИДАНЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ВІЛЬНОМУ СВІТІ,

яка показує скільки яких книжок з української літератури
появилось на еміграції від 1945 до 1970 р.

Ціна 3.00 дол.

Замовляти в в-ві Київ.

Спомини Августина Штефана

„ЗА ПРАВДУ І ВОЛЮ“

в продажі

ПЕРША КНИЖКА, В ТВЕРДІЙ ОПРАВІ,
352 СТОР.

У 15-х РОЗДІЛАХ МІСТИТЬ СПОГАДИ
ДОСТОЙНОГО АВТОРА

ТА

УРИВКИ З ІСТОРІЇ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ
ВІД ДАВНІШИХ ЧАСІВ, КІНЧАЮЧИ ПЕРШОЮ
СВІТОВОЮ ВІЙНОЮ. ОПИСУЄ ПОБУТ УСС
В КАРПАТСЬКИХ СЕЛАХ,
ОКУПАЦІЮ УКРАЇНСЬКИМИ ВІЙСЬКОВИМИ
ВІДДІЛАМИ МУКАЧЕВА ТА ГУЦУЛЬЩИНИ
З МАРАМОРСЬКИМ СИГОТОМ.

ЦІНА КНИЖКИ З ПЕРЕСІЛКОЮ 10.00 ДОЛ.

ЗАМОВЛЯТИ МОЖНА:

CARPATHIAN RESEARCH CENTER
975 Fifth Avenue, New York, N.Y. 10021